

Севда ХРИСТОВА

Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“
Варна, България
hristova_vn@abv.bg

Веселина НЯГОЛОВА

Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“
Варна, България
vesselina_n@abv.bg

Валентина СИМЕОНОВА

Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“
Варна, България
valentina3061@gmail.com

**ВИДЕОМАТЕРИАЛИ ОТ ПРАКТИЧЕСКИ
ЗАНЯТИЯНА СТУДЕНТИ – СТОМАТОЛОЗИ В
КОНТЕКСТА НА ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
КАТО ЧУЖД**

Sevda HRISTOVA

Prof. Dr. Paraskev Stoyanov Medical University
Varna, Bulgaria
hristova_vn@abv.bg

Vesselina NYAGOLOVA

Prof. Dr. Paraskev Stoyanov Medical University
Varna, Bulgaria
vesselina_n@abv.bg

Valentina SIMEONOVA

Prof. Dr. Paraskev Stoyanov Medical University
Varna, Bulgaria
valentina3061@gmail.com

**VIDEO MATERIALS FROM THE PRACTICAL
TRAINING OF DENTAL MEDICINE STUDENTS
IN THE CONTEXT OF TEACHING BULGARIAN
AS A FOREIGN LANGUAGE**

The paper presents the possibilities of incorporating authentic video materials from practice seminars of first and second year dental medicine students while teaching them Bulgarian as a foreign language in the context of “clip thinking”. Adapting these video materials to relevant topics of the language course enhances interdisciplinarity and stimulates students’ motivation for autonomous learning while preparing presentations.

Keywords: video materials, clip thinking, Bulgarian as a foreign language.

От 90-те години на миналия век философи, психолози, социолози, медийни експерти говорят за промени във възприемането на информацията, общени с термините мозаечно мислене, клипово мислене, клипова култура, клипово съзнание.

В книгата си „Третата вълна“ американският социолог Алвин Тофлър дава един от първите варианти на определение за понятието „клипова култура“, мозаечна култура. Според него информационната култура на бъдещето се основава на безкрайно редуване на откъси информация – клипове (Тофлър 1991: 219–222). По-късно руският философ Ф. Гиренок въвежда термина „клипово мислене“ или „клипово съзнание“ (цит. по Балашова, Комарова 2016: 3–4).

Клиповото мислене се характеризира с повърхностност, образност, интуитивност, многоканалност на възприемането на света, готовност за обработка на разнообразна информация, честа смяна на източниците на информация. Носителите на клипово мислене не възприемат еднородна по съдържание и едностилна по способ на подаване информация (дълго обяснение, четене на дълги текстове). Те изискват краткост, образност, фрагментарност на информацията, честа смяна на видовете активност.

Първоначално тези особености се разглеждат като недостатък на съвременния начин на мислене, но впоследствие започва изследването на тяхното възможно използване и приложение в обучението и практиката. Ефективността на съвременния образователен процес трябва да се търси не просто в използването на съвременни образователни технологии (визуализация), а в подходи, адекватни на мисленето на съвременните обучаеми (обучение в дейност). „Феноменът клипово мислене изисква по-нататъшно изучаване, но и в настоящия момент е необходимо да се адаптират образователните технологии според проявените когнитивни и перцептивни особености на младежите“ (Кузнецова, Резер 2018: 370).

Според културолога Фрумкин (цит. по Семеновских 2014: 3–4), основните предпоставки, породили феномена „клипово мислене“, са:

- Ускореният темп на живота и нарастващият обем на информационния поток, което поражда проблематика на подбора и съкращаването на информация, отделяне на главното от излишното;
- Необходимостта от актуалност на информацията и скорост на постъпването ѝ;
- Увеличеното разнообразие на постъпващата информация;

- Увеличеният брой на активностите, с които един човек се занимава едновременно;

- Ръстът на диалогичност на различни нива в социалните системи.

Системно провежданите анкети със студентите, изучаващи български език в рамките на англоезичната програма по специалностите Медицина и Дентална медицина, потвърждават описаните тенденции. Изявеното отношение и изисквания към учебния процес могат да бъдат обобщени така:

- Паралелно постъпващата и в голям обем нова информация от различните учебни дисциплини поражда у студентите необходимост от подреждане на приоритетите с оглед учебната програма и бъдещата професия;

- Интересът към новата информация е прагматичен, т. е. връзката ѝ с професионалната компетентност трябва да е ясна и формалното повторение без надграждане е нежелателно, въпреки изоставането в усвояването;

- Бързото привикване към повтарящата се схема на учебната единица е улеснение, но и рутинно поведение, което трябва да бъде разчупвано от промяна на теми, методи, източници. Групите студенти от различни страни и култури, които владеят по няколко чужди езика, създават атмосфера на многоезичие, с която българският език трябва да търси общо поле. Познаването на съвременни методи и учебници по чужд език повишава изискванията към преподаването на български език и стимулира бързото адаптиране на нашите стереотипи към очакванията на обучаваните;

- Необходимостта от смяна на активностите, интересът и реалната способност на студентите по Дентална медицина към практическа работа, изработването на предмети, рисуването и др. са добри предпоставки за смяна на дейностите, пряко или косвено свързани с учебните теми, излизане от обичайното учебно пространство или привнасяне на собствен външен продукт в него;

- При значителна извънучебна (спортна, културна) университетска дейност и техническа възможност за комуникация, студентите от програмата на английски език отбелязват липса на реални контакти с българските студенти или граждани и с преподавателите извън рутинната учебна ситуация.

Анализирайки „новия тип мислене и консервативността на образованието“, Е. Ю. Ривкин представя интересна корелативност между неговите особености и векторите на обучението, които те определят: **На какво** обучаваме и **как** обучаваме (Ривкин 2015: 8–9).

Според Ривкин, връзката между характеристиките на клиповото мислене и тяхното приложение в обучението изглеждат по следния начин:

- Фрагментарност и висока скорост на получаване на информацията → честа смяна на видовете дейности и източниците на информация;

- Образност → създаване на образи на изучаваните понятия, обекти, процеси;

- Емоционалност → формиране на лично отношение към изучаваното съдържание;

- Многоканалност → различни източници на информация;
- Рационалност → изразява се в практическото значение на изучаваното съдържание или усвояваната дейност;
- Потребност от постигане на ново знание или умение → създаване на творчески продукт.

Следвайки тези основни характеристики, авторът разработва множество възможни способи за активизиране на всяка една от тях в обучението: създаване на образи на обекти и процеси, визуализация на понятия, създаване на слайд-презентации и използване на кинофрагменти; опора върху личен опит, трансформация на образа в текст, използване на кинестетичното мислене, моделиране; организация на повторението чрез смяна на ролята, изпълнение на задачи по двойки; създаване на видеоклип, проект-презентация.

Като споделяме тезите на автора за същността на клиповото мислене, експлицираните основни характеристики и необходимостта от нови и адекватни подходи в контекста на академичния процес, в настоящия доклад представяме опита си да използваме предложения инструментариум от способности и прийоми, адаптирайки ги към спецификата на обучението по български език на академичната специалност Дентална медицина на етапа Ниво А2 и В1.

Водещата идея и основната ни цел е включването на кратки видеоматериали от практически занятия по специалността на различни етапи от обучението по Общ български език. В случаите когато те се включват периодично, материалите могат да бъдат индиректно свързани с тематиката на учебната единица (университетска специалност, седмична програма и учебни дисциплини, „Храна и приготвяне на храна“) или изобщо да не съвпадат с нея. Такава свобода и в двата случая постига интердисциплинарност, прагматичност, разнообразие на източниците на информация, смяна на темата, нова информация или нов методически похват. Когато се представят на български език достатъчно количество видеоматериали, студентите получават необходимата лексикална и стилистична подготовка за изработване на авторски видеоматериал с устна презентация в края на учебния модул (семестър). За тази цел предварителната работа на преподавателя преминава няколко етапа: преглед и селекция на филми с професионална тематика на университетската образователна телевизия MU-Vi.tv, и използването им като ресурс за адаптиране на видеоматериали; заснемане (със съгласието на студентите) на видеоклипове на занятията по практически дисциплини в I и II курс, които да послужат за модел на авторски видеоклип; съгласуване със специалист на кратък описателен писмен текст към заснетия видеоматериал.

Филмите на Университетската телевизия (някои от тях – със субтитри на английски език) са добър ориентир за учебната тематика и начина на представянето ѝ. Те могат да бъдат включвани в учебния процес по български език по различен начин. В нашия случай те служат за модел в бъдещата работа и възможност за селектиране на определена информация, което се постига чрез съкращение и изрязване.

Вторият етап от подготвителната работа е заснемане на видеоматериал от преподавателя по български език на практически занятия по Дентално материалознание и Пропедевтика на протетичната дентална медицина с участието на студентите. С помощта на специалист по дадената дисциплина се описват на български език обектите и действията в него. Описанието е във вид на кратък писмен текст. Клипът с професионално ориентирано съдържание и текстът към него (на хартиен носител или на мултимедиен екран) се представят на студентите като пример за авторски клип с устна презентация.

Достатъчни като количество и качество, представени пред студентската аудитория в определена систематичност и последователност, с подходящи методически прийоми, тези видеоматериали дават възможност за активиране и използване на особеностите на клиповото мислене в учебния процес, повишавайки неговата ефективност.

На фиг. 1. е показан кадър от студентски видеоматериал с придружаващ текст на специалист.

Фиг. 1. Приготвяне на пластмаса

Приготвяне на топлополимеризираща полиметилметакрилатна пластмаса: смесват се полимер в прахообразно състояние с мономер в течна. Смесването е в съотношение, при което няма свободен полимер или излишен мономер. Разбърква се енергично около 30 сек. Изчаква се от 3 до 5 мин., за да бъде подложена на топла полимеризация.

Подобен текст описание на действия и процеси се характеризира най-вече с използването на отглаголни съществителни и възвратноместоименна форма на страдателен залог. Той изразява дистанцираността на наблюдателя, който не е участник в процеса и владее на научния стил. И макар че този вид страдателен залог има място в първото ниво на ОБЕ (вж. темата „Храна“, рецепти), той се усвоява по-късно на следващо ниво. Снемането на трудностите на текста става чрез задачи от вида: подчертайте отглаголните съществителни на *-не*; направете списък на глаголите, от които са образувани; направете речник на лексиката за предмети, инструменти, материали, които виждате, преве-

дете. Разбирането се улеснява от факта, че студентите знаят тази лексика на английски и могат да обяснят действията във филма на езика на обучението.

Правейки своя видеоматериал, студентите работят по двойки с различни роли на наблюдател и извършител на дейността. Гледната точка на наблюдателя и, впоследствие, на описващия процесите, изисква разказ от 3л. (*той, тя*), деятелен залог и употреба на глаголи. Работата по двойки дава възможност за смяна на ролите при презентирание (*той, тя* → *аз*), при което се осъществяват две цели: организация на повторението чрез смяна на ролята и известна граматическа трансформация. Отношението на слушащите се изразява в уточнение и допълване, с което се постига определен емоционален ефект.

На фиг. 2. е представен кадър от видеоматериал, заснет от преподавателя по български език, с придружаващ описателен текст на специалист. Вторият текст е устно описание на студент като част от експеримент с контролна група студенти, които имат добри постижения по български език на ниво В1.

Фиг. 2. Възстановяване на липсващ зъб

Текст на специалиста

Налице е дефект в зъбната редица - липсващ преден зъб (централен резец). Възстановяването изисква поставяне на корона. Обичайно се изготвя от металокерамика. На видеото се вижда изграждане на металната част от короната с моделажен восък. Нанасянето на восъка се извършва с подходящия моделажен инструмент, като за разтопяването на материала се ползва спиртна лампа.

Текст на студента

Това е един студент. Може би е жена. Използва този инструмент. Тя прави един зъб. Това е резци. Тя попълва този зъб с восък и с лампа, алкохолна лампа. Това е горна челюст. Тя е първи курс, защото това е задача за първи курс. Тя използва висока температура за [разтопяване на] восък.

Без предварителна подготовка и време студентите трябва да разкажат какво виждат на показаните видеоклипове. Сравнителният подход към техните разкази и текста на специалиста показват, от една страна, степента на натрупване на знания по български език през втората година, когато се поставя началото на обучението по специализирана лексика, и от друга – посоката на необходимата работа, която трябва да се извърши, за подобряване на лексикалната и граматическа компетентност в рамките на това ниво (B1).

Тук може да говорим за зрителна опора от различен/чужд източник, за трансформация на образа/филма в текст с опора върху личен опит (*това е задача за първи курс*) при разбирането и създаване на собствен устен разказ, за стремеж към правилно включване на терминологична лексика (*резци, попълва, горна челюст*). Наблюдава се липса на знания за правилна употреба на отглаголни съществителни в изречение, известна фрагментарност и непълнота на описанието, което е оправдано в една неподготвена реч на чужд език.

Преминавайки подготвителните етапи на работа с видеоклипове от практически занятия по специалността, които преподавателят интегрира и адаптира методически в учебния процес, студентите формират устойчива лична мотивация и непринуден маниер за придобиване на професионална езикова компетентност на български език. Стъпили на тази основа, те с готовност и желание се заемат с финалната си задача – да снимат и представят авторски видеоматериал, придружен с устна презентация, пред колеги в края на академичната година. Всяка презентация свободно преминава в диалог или в дискусия с аудиторията и с преподавателя по теми и въпроси, провокирани от нея. Малките форми – видеоклипове, микротекстове, позволяват бърза смяна на теми и дейности и повишават динамиката на учебния процес.

В обобщение на апробираните материали и получения опит правим следните изводи:

Феноменът „клипово мислене“ намира потвърждение в обратната ни връзка със студентите от англоезичния курс на обучение в МУ – Варна. Този феномен не може да бъде игнориран от съвременната методика на обучение във ВУЗ във всяка област.

Използването на съвременни технологии в езиковото обучение само по себе си не стимулира мотивацията и не гарантира ефективност. Те са средство за прилагане на иновативни методически решения, адекватни на мисленето и технокултурата на съвременните обучаеми.

Акцент в съвременния подход при чуждоезиковото обучение с оглед специалността във ВУЗ е активното съучастие на студентите в учебния процес чрез създаване на собствен творчески продукт – видеоматериали, видеоклипове от учебни практики, неговото представяне и интерпретиране чрез коментари и дискусии.

ЛИТЕРАТУРА

Балашова, Комарова 2016: Балашова, И. В., Комарова, Л. В. О некоторых особенностях клипового мышления и проблемах усвоения изучаемого материала в процессе обучения иностранному языку. https://www.adi-madi.ru/madi/article/view/279/pdf_188 (25 юли 2021). **Balashova, Komarova 2016:** Balashova I. V., Komarova, L.V. O nekotoryh osobennostyah klipovogo mishleniya i problemah usvoeniya izuchaemogo materiala v protsesse obucheniya inostrannomu yaziku. https://www.adi-madi.ru/madi/article/view/279/pdf_188 (25 юли 2021).

Кузнецова, Резер 2018: Кузнецова, Е. В., Резер, Т. М. Клиповое мышление как фактор изменения образовательных технологий в высшей школе, 367-370. https://elar.rsvpu.ru/bitstream/123456789/23804/1/apo_2018_14_099.pdf (25 юли 2021)

Kuznetsova, Rezer 2018: Kuznetsova, E. V., Rezer, T. M. Klipovoe mishlenie kak factor izmeneniya obrazovatelnih tehnologii v visshei shkole, s.367-370: https://elar.rsvpu.ru/bitstream/123456789/23804/1/apo_2018_14_099.pdf (25 юли 2021)

Ривкин 2015: Ривкин, Е. Ю. Клиповое мышление как стимул обновления педагогической практики: // *Психолог в школе, № 1, 5–9*. <http://mark.ugtu.net/Files/Основа/Психолог%20в%20школе/Январь/Клиповое%20мышление%20детей.pdf>. (25 юли 2021). **Rivkin 2015:** Rivkin, E. YU. Klipovoe mishlenie kak stimul obnovleniya pedagogicheskoj praktiki: // *Psiholog v shkole, № 1, s. 5–9*: <http://mark.ugtu.net/Files/Основа/Психолог%20в%20школе/Январь/Клиповое%20мышление%20детей.pdf> (25 юли 2021)

Семеновских 2014: Семеновских, Т. В. Феномен «клипового мышления» в образовательной вузовской среде. // *Наукovedение, в.5*. <https://naukovedenie.ru/PDF/105PVN514.pdf> (25 юли 2021). **Semenovskih 2014:** Semenovskih, T. V. Fenomen "Klipovogo mishleniya" v obrazovatelnoj vuzovskoj srede. // *Naukovedenie, v.5*. <https://naukovedenie.ru/PDF/105PVN514.pdf> (25 юли 2021)

Тофлър 1991: Тофлър, А. Третата вълна. София: П. К. Яворов. С. Toffler, A., *The Third Wave*, 1980, Morrow.